

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

15 Νοέμβρη 1989

Ονομάζομαι Ντάρια Γκράντοφ και ζω στο Γέλοου Ρέιν, στην επαρχία Σασκάτσουαν του Δυτικού Καναδά. Είμαι χήρα. Ο αγαπημένος μου Μιχαήλ πέθανε, αλλά οι δικοί μου άνθρωποι είναι κοντά μου. Αυτοί με φροντίζουν, ειδικά ο γιος μου Νικόλαος και τα αγόρια του.

Πιστεύουν ότι το επίθετό τους είναι Γκράντοφ, σαν του πατέρα τους. Ωστόσο, το αληθινό τους επίθετο, η πραγματική τους κληρονομιά, είναι των Ρομανόφ. Δεν το ξέρουν ακόμα, αλλά είναι οι νόμιμοι διάδοχοι του θρόνου των τσάρων.

Τώρα που ο κόσμος γιορτάζει την πτώση του Τείχους του Βερολίνου, κι εγώ γιορτάζω το ενενηκοστό τρίτο έτος της ζωής μου, έφτασε πια ο καιρός να τους πω την ιστορία της πραγματικής μου οικογένειας, σαν δώρο στο γιο και στους εγγονούς μου. Σαν μια πράξη μεταμέλειας, ίσως, για το ότι γύρισα την πλάτη στο κληρονομικό μου δικαίωμα και απέκρυψα την αληθινή μου καταγωγή για τόσες δεκαετίες.

Γιατί έγινα η Ντάρια Γκράντοφ από το 1918, όταν ο Μιχαήλ κι εγώ επιβιβαστήκαμε σ' ένα τρένο που μας πήγε στο Μούρμανσκ. Εγώ ταξίδευα με πλαστά χαρτιά. Κανείς δεν υποπτεύθηκε ότι, στην πραγματικότητα, ήμουν η Τατιάνα Ρομανόφ, η δεύτερη κόρη του τσάρου Νικόλαου και της τσαρίνας Αλεξάνδρας.

Αυτή η κοπέλα ήταν νεκρή, είχε εκτελεστεί μαζί με τους γονείς, τις αδερφές και τον αδερφό της στο υπόγειο ενός ετοιμόρροπου σπιτιού στη Σιβηρία. Μόνο ο Μιχαήλ, εγώ και λίγοι έμπιστοι γνώριζαν ότι το κορίτσι που πέθανε σ' εκείνο το υπόγειο δεν ήταν η Τατιάνα.

Η Τατιάνα είμαι εγώ.

Και τώρα έχω χρέος να αφηγηθώ την ιστορία μου, και την ιστορία της οικογένειάς μου, έτσι ώστε να επανορθωθούν παλιές αδικίες και να μάθει ο κόσμος την αλήθεια.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΟΥ ΑΡΧΙΖΕΙ στους βαθύτερους μυχούς της μνήμης, ένα χιονισμένο απόγευμα του Γενάρη όταν ήμουν εφτά χρόνων, και μου φαινόταν σαν όλες οι καμπάνες όλων των εκκλησιών της Πέτερμπουργκ* να σήμαιναν ταυτόχρονα.

Θυμάμαι ότι ο μπαμπάς με σήκωσε ψηλά για να μπορέσω να δω πάνω από την κουπαστή του μπαλκονιού· ένιωσα τον παγωμένο αέρα στο πρόσωπό μου και είδα, μέσα από την κιτρινοπράσινη ομίχλη, ένα πλήθος που όμοιό του δεν είχα ξαναδεί.

Η λαοθάλασσα, αμέτρητοι άνθρωποι που τραγουδούσαν και φώναζαν κι ανέμιζαν σημαίες και λάβαρα, έμοιαζε να εκτείνεται μέχρι εκεί όπου έφτανε το μάτι, κατακλύζοντας την Ανακτορική Πλατεία, κι ακόμα πιο πέρα, έως τις γωνίες των λεωφόρων και κατά μήκος της γέφυρας πάνω από τον ποταμό.

«Μπατιούσκα! Μπατιούσκα!» επευφημούσαν. «Πατερούλη! Πατερούλη!» Εντούτοις, την οχλοβοή των ζητωκραυγών τους κάλυπταν η αντήχηση από τις καμπάνες που σήμαιναν και ο ύμνος «Ο Θεός Σώζει τον Τσάρο».

Πλησίαζε η μέρα της γιορτής μου, της μάρτυρος Τατιανής της Ρώμης που έζησε την εποχή των καισάρων, και στην αρχή νόμιζα ότι οι άνθρωποι επευφημούσαν και τραγουδούσαν για εμένα,

---

* Η ονομασία της Αγίας Πετρούπολης μέχρι το 1914. (Σ.τ.Ε.)

έτσι τους κουνούσα χαμογελώντας το χέρι και σκεφτόμουν τι καλοί που ήταν, να δείχνουν τέτοια χαρά για την ονομαστική μου γιορτή.

Αλλά, βέβαια, δεν ήταν για τη γιορτή μου που πανηγύριζαν, ήταν κάτι πολύ πιο σπουδαίο, όπως ανακάλυψα αργότερα.

Ο μπαμπάς με άφησε κάτω, αλλά μπορούσα ακόμα να βλέπω μέσα από τα διακοσμητικά ανοίγματα του πέτρινου στηθαίου και να ακούω τη βροντερή οχλοβοή.

Οι άνθρωποι άρχισαν να ψάλλουν το «Αγία Ρωσία» και το «Δόξα στο Ρωσικό Στρατό και Στόλο» κρατώντας το ρυθμό με παλαμάκια, αν και τα καημένα τα χέρια τους θα είχαν ξυλιάσει από το κρύο. Η μητέρα μάς οδήγησε από τις φαρδιές μπαλκονόπορτες μέσα στη Λευκή Αίθουσα, όπου τρέξαμε να ζεσταθούμε μπροστά στο τζάκι.

Μας χαμογέλασε και μας έδωσε αχνιστό γάλα και πιάτα με ζεστά ψωμάκια με μέλι και ζάχαρη άχνη. Ήμαστε όλες ευτυχισμένες εκείνη τη μέρα, γιατί μόλις μας είχε πει ένα υπέροχο μυστικό: ότι σύντομα θα αποκτούσαμε έναν αδερφούλη.

Η οικογένειά μας είχε τέσσερα κορίτσια εκείνο το χειμώνα του 1904. Εγώ ήμουν επτά χρόνων, όπως ανέφερα ήδη, η Όλγα πλησίαζε τα εννιά, η στρουμπουλή Μαρία ήταν πέντε, και το μωρό, η Αναστασία, τριών περίπου. Όλοι έλεγαν ότι χρειαζόμασταν έναν αδερφούλη, και η μαμά μάς διαβεβαίωσε ότι σύντομα θα τον αποκτούσαμε, άσχετα από τις προβλέψεις της γιαγιάς Μίνι (η γιαγιά Μίνι ήταν κακιά με τη μαμά και επέμενε ότι η μαμά δε θα γεννούσε παρά μόνο θηλυκά.)

«Είναι επειδή έρχεται ο αδερφούλης μας που χαίρονται οι άνθρωποι και χτυπούν όλες οι καμπάνες;» τη ρώτησα.

«Όχι, Τάνια. Είναι επειδή αγαπούν τη Ρωσία κι εμάς, ιδιαίτερα τον πατέρα σας».

«Άκουσα τον Χεμοντουρόφ να λέει ότι ζητωκραυγάζουν λόγω του πολέμου», είπε η Όλγα με τον τόνο της μεγαλύτερης που τα ξέρει όλα.

Ο Χεμοντουρόφ ήταν ο προσωπικός υπηρέτης του μπαμπά και πηγή όλων των πληροφοριών της Όλγας τότε.

«Σιωπή! Αφήνουμε αυτά τα θέματα αποκλειστικά στον πατέρα σας». Η μαμά μίλησε αυστηρά κι έριξε στην Όλγα μια ματιά που την έκανε να σωπάσει, κατσουφιάζοντας. «Πώς πήγε το μάθημα χορού, Τάνια;» ρώτησε έπειτα εμένα, αλλάζοντας θέμα συζήτησης. «Τα κατάφερες να μην ξενουχιάσεις την Όλγα;»

«Ο κύριος Λάιτφελτερ λέει ότι είμαι καλή χορεύτρια», απάντησα περήφανα. «Έχω ρυθμό στα πόδια μου».

Η Όλγα κι εγώ πηγαίναμε σε μαθήματα χορού δύο φορές την εβδομάδα στο Ινστιτούτο Βαρόντσοφ για Ευγενείς Κορασίδες. Μαζί με άλλα σαράντα κορίτσια, όλα ντυμένα με πανομοιότυπες μακριές άσπρες ποδιές και ροζ λινά μεσοφόρια, κάναμε χορευτικά βήματα και περιστροφές, βαδίζαμε και υποκλινόμασταν υπό τις μελωδίες ενός πιάνου με ουρά, ενώ ο δάσκαλος χορού πηγαινοερχόταν ανάμεσα στις γραμμές μας διορθώνοντας τη στάση του σώματός μας και χτυπώντας θυμωμένα τα χέρια όποτε χάναμε το ρυθμό.

Λάτρευα το μάθημα χορού. Τα πάντα εκεί με χαροποιούσαν, από την υπέροχη, ψηλοτάβανη, πάλλευκη αίθουσα όπου γινόταν, με τις μεγαλόπρεπες λευκές κολόνες και τους τεράστιους πολυελαίους, μέχρι τα πορτρέτα με τις χρυσές κορνίζες στους τοίχους που έμοιαζαν να μας παρακολουθούν να χορεύουμε, και από την αβίαστη χάρη των καλύτερων χορευτριών μέχρι το αίσθημα ξεγνοιασιάς που μου προκαλούσαν οι χορευτικές κινήσεις.

Ανάμεσα σ' εκείνα τα κορίτσια δεν ήμουν πια μια μεγάλη δούκισσα, παραχαϊδεμένη από νταντάδες και υπηρέτριες. Ήμουν απλώς ένα κορίτσι ίδιο και απaráλλακτο με τα άλλα, που δεν απολάμβανε προνομακή μεταχείριση επειδή ήταν η κόρη του αυτοκράτορα. (Ο κύριος Λάιτφελτερ ήταν εξίσου αυστηρός με όλες μας.) Για όσο διαρκούσε το μάθημα, παραδινόμουν με χαρά στη μαγεία της μουσικής και ταξίδευα όπου με οδηγούσε.

Την επόμενη μέρα, το τεράστιο πλήθος σχηματίστηκε ξανά στην Ανακτορική Πλατεία και μέχρι εκεί όπου έφτανε το μάτι τριγύρω. Οι καμπάνες σήμαιναν και πάλι, οι άνθρωποι τραγουδούσαν και φώναζαν, κι ο μπαμπάς μάς ξαναέβγαλε στο μπαλκόνι για να δεχτούμε τα σέβη τους.

«Δεν έχω ξαναδεί κάτι τέτοιο», μας είπε το ίδιο απόγευμα. «Τόσο μαζικές εκδηλώσεις υποστήριξης, τέτοιο ξέσπασμα αγάπης και αφοσίωσης για τη Ρωσία...»

«Και τη δυναστεία. Μην το ξεχνάς αυτό», τον διέκοψε η μητέρα. «Είναι για τον Οίκο των Ρομανόφ και για εσένα προσωπικά, Νίκι».

Ο πατέρας χαμογέλασε συνεσταλμένα, όπως έκανε πάντα όταν του θύμιζαν ότι εκείνος, ο αυτοκράτορας, βρισκόταν στο επίκεντρο της λαϊκής λατρείας.

«Ο λαός μου είναι πιστός», είπε. «Μπορεί να παραπονιέται, μπορεί να απεργεί και να οργανώνει συλλαλητήρια, να πετάει ακόμα και βόμβες, αλλά όταν τον χρειάζεται η χώρα, ανταποκρίνεται χωρίς δεύτερη σκέψη. Μου είπαν ότι παρόμοια πλήθη συγκεντρώνονται σε κάθε πόλη», συνέχισε. «Οι άντρες σπεύδουν να καταταγούν εθελοντικά στο στρατό. Οι εισφορές κατακλύζουν τα κρατικά ταμεία, δεκάδες χιλιάδες ρούβλια. Και όλα αυτά επειδή είμαστε σε πόλεμο με την Ιαπωνία».

«Θα νικήσουμε, έτσι δεν είναι, μπαμπά;» ρώτησα.

«Ασφαλώς θα νικήσουμε, Τάνια. Μόνο οι Βρετανοί έχουν καλύτερο στόλο από το δικό μας. Αν και ο εξάδελφος Βίλι έχει επίσης μερικά καλά πλοία». Ο «εξάδελφος Βίλι», πρώτος εξάδελφος της μαμάς, ήταν ο κάιζερ Γουλιέλμος, ηγεμόνας της Γερμανίας. Είχα δει φωτογραφίες του στο γραφείο της μαμάς: ένας γεροδεμένος, βλοσυρός άντρας. Η μαμά δεν τον συμπαθούσε.

Για πολλές μέρες τα πλήθη συγκεντρώνονταν ζητωκραυγάζοντας και τραγουδώντας, και όλοι βγαίναμε στο μπαλκόνι και χαιρετούσαμε χαμογελώντας. Αλλά ο μπαμπάς, που πάντα φαινόταν

κάπως μελαγχολικός, εκτός απ' όταν έκανε ένα μεγάλο περίπατο με τα πόδια ή βόλτα με το ποδήλατό του ή έκοβε ξύλα, άρχισε να δείχνει πραγματικά θλιμμένος και, πριν περάσει πολύς καιρός, οι επευφημίες και τα τραγούδια σταμάτησαν, αν και συνέρρεαν και πάλι πολλοί άνθρωποι στην Ανακτορική Πλατεία και κοίταζαν ψηλά προς το μπαλκόνι ή μιλούσαν μεταξύ τους.

Η Όλγα μού είπε ότι κάποια από τα μεγάλα ρωσικά μας πλοία είχαν βυθιστεί από τους Γιαπωνέζους. Πολλοί άντρες είχαν πνιγεί, ανέφερε, κι εγώ σκέφτηκα ότι γι' αυτό φαινόταν τόσο λυπημένος ο μπαμπάς.

«Γίνεται πόλεμος. Ένας τρομερός πόλεμος. Και τον χάνουμε. Έτσι λέει ο Χερμοντούροφ».

Θυμάμαι ότι ήμουν σε σύγχυση και στενοχωριόμουν που έβλεπα τον μπαμπά σε αυτή την κατάσταση (γιατί μπορούσε να είναι πολύ πρόσχαρος όταν αισθανόταν καλά), και το επόμενο πράγμα που θυμάμαι ήταν η μέρα που γεννήθηκε ο αδερφούλης μας.

Εκείνη τη μέρα, το πρωί, έστειλαν εμάς τις τέσσερις πάνω στο παιδικό δωμάτιο για να μην ενοχλούμε και μας είπαν ότι η μαμά είχε πάει στην κρεβατοκάμαρα της γιαγιάς Μίνι για να ξαπλώσει στο κρεβάτι της.

«Όλοι οι τσάροι της Ρωσίας γεννήθηκαν σ' εκείνο το κρεβάτι», μας εξήγησε η γκουβερνάντα μας. «Ο πατέρας σας και ο παππούς σας, που ήταν γερός σαν ταύρος, και ο άγιος προπάππος σας, που έγινε κομμάτια από εκείνους τους αδιάστακτους κακούργους».*

Δεν πέρασε πολλή ώρα πριν αρχίσουν να βροντούν τα κανόνια από το Φρούριο Πέτρου και Παύλου, κι εμείς μάθαμε ότι είχε έρθει στον κόσμο ο μικρός μας αδερφός και διάδοχος του θρό-

---

* Ο «απελευθερωτής τσάρος» Αλέξανδρος Β' (1818-1881, βασιλέψε 1855-1881) σκοτώθηκε έπειτα από πολλές αποτυχημένες απόπειρες σε έκρηξη βόμβας που είχε σχεδιάσει η επαναστατική οργάνωση «Λαϊκή Θέληση». Τον διαδέχτηκε ο Αλέξανδρος Γ' (1881-1894), πατέρας του Νικόλαου Β', που έμεινε στην ιστορία ως ο τελευταίος τσάρος της Ρωσίας. (Σ.τ.Μ.)

νου. Μας επέτρεψαν να κατέβουμε για να δούμε τη μαμά και το μωράκι. Η μαμά ήταν ξαπλωμένη στα μαλακά μαξιλάρια του κρεβατιού και φαινόταν πολύ κουρασμένη, όπως όταν την πονούσε η καρδιά της. Ωστόσο, ήταν πανέμορφη, με το ωραίο πρόσωπό της πιο γλυκό από την κούραση και τα πλούσια σκουρόξανθα μαλλιά της απλωμένα σαν βεντάλια πάνω στη δαντελένια μαξιλαροθήκη. Μας χαμογέλασε και μας άπλωσε τα χέρια της.

Δίπλα στο κρεβάτι ήταν μια χρυσή κούνια που έλαμπε στο φως του ήλιου. Από την άλλη μεριά καθόταν μία από τις τροφούς, λικνίζοντας μαλακά την κούνια με το πόδι της. Θυμάμαι που κοίταξα μέσα στην κούνια και είδα, κάτω από ένα πορφυρό βελούδινο κάλυμμα με χρυσά κεντίδια, το νεογέννητο αδερφούλη μας να κοιμάται.

«Αλεξέι», είπε σιγανά η μαμά. «Θα τον βαφτίσουμε Αλεξέι. Ο όγδοος Ρομανόφ που θα καθίσει στο θρόνο Πασών των Ρωσίων. Λοιπόν, να κάτι που αξίζει να γιορτάσουμε».

2

ΤΟ ΑΠΟΤΡΟΠΑΙΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΜΑ έφερε στο παιδικό δωμάτιο ο υπηρέτης μας, ο Σεντίνοφ, λίγο μετά που γεννήθηκε ο Αλεξέι – ένα απαίσιο μαραφέτι που υποτίθεται πως θα με έκανε να στέκομαι ίσια.

Εκείνες τις πρώτες μέρες μετά τη γέννηση του αδερφού μας, η μαμά ήταν άρρωστη στο κρεβάτι, και η γιαγιά Μίνι ανέλαβε την ευθύνη μας στο παιδικό δωμάτιο. Η γιαγιά Μίνι δεν ήταν καλοσυνάτη και τρυφερή σαν τη μαμά· μας χτυπούσε στα χέρια με μια βέργα όταν τη δυσανεπούσαμε και μια φορά, μάλιστα, σήκωσε το καμτσίκι υπασίας σαν βούρδουλα όταν η Όλγα αρνήθηκε να την υπακούσει.

«Είστε υπερβολικά κακομαθημένα κορίτσια», είπε τη μέρα που έφεραν το κατασκεύασμα στο παιδικό δωμάτιο. «Τώρα θα μάθετε να συμπεριφέρεστε σαν καλοαναθρεμμένες νεαρές κυρίες – νεαρές κυρίες που δεν αντιμιλούν, δε σταυρώνουν ποτέ τα πόδια τους και δεν καμπουριάζουν». Μου έριξε μια μοχθηρή ματιά. «Ναι, Τατιάνα, για εσένα μιλάω. Καμπουριάζεις. Πρέπει να εκπαιδευτείς να στέκεσαι ευθυτενής».

Έβαλε τον Σεντίνοφ να φέρει το κατασκεύασμα εκεί όπου στεκόμασταν η Όλγα κι εγώ. Ήταν μια μακριά ατσάλινη ράβδος με δερμάτινα λουριά στην κορυφή και τη βάση. Ακολουθώντας τις οδηγίες της, εκείνος έδεσε τη ράβδο στην πλάτη μου, πάνω στη ραχοκοκαλιά μου, κουμπώνοντας τις αγκράφες των λουριών στη μέση και γύρω από το μέτωπό μου.

Δεν μπορούσα να κουνηθώ και με δυσκολία ανέπνεα στην αρχή, τόσο σφιχτά ήταν δεμένη.

«Όχι! Όχι! Βγάλτε μου αυτό το φριχτό πράγμα!» ούρλιαξα στριφογυρίζοντας και παλεύοντας να ανοίξω τη δερμάτινη ζώνη, ενώ είχα γίνει κατακόκκινη. Άκουγα την Όλγα να γελάει παρακολουθώντας το θέαμα. «Σεντίνοφ, βγάλ' το μου αμέσως!» τσίριξα απελπισμένη.

Ο υπηρέτης, που μας είχε αδυναμία και μας υπηρετούσε από τότε που γεννηθήκαμε, κοίταξε κάτω από τα δασιά του φρύδια τη γιαγιά Μίνι, που του έριξε μια άγρια ματιά, το ίδιο και σ' εμένα. Φυσικά, εκείνος έπρεπε να υπακούσει τη γιαγιά, που ήταν, άλλωστε, η βασιλομήτωρ.

«Θα στέκομαι ίσια, γιαγιά, το υπόσχομαι, μόνο βγάλτε αυτό το πράγμα από πάνω μου!»

«Θα το φοράς για τέσσερις ώρες κάθε μέρα μέχρι να ισιώσει η σπονδυλική σου στήλη, όπως έκανα κι εγώ όταν ήμουν μικρή. Και η αδερφή μου, επίσης», πρόσθεσε κοιτάζοντας πλάγια την Όλγα, που ίσιωσε στη στιγμή την πλάτη της και πρότεινε το πιγούνι της, ελπίζοντας ότι θα αποφύγει το μαρτύριο στο οποίο υπο-

βαλλόμεν εγώ. Η γιαγιά Μίνι ήταν η πριγκίπισσα Ντάγκμαρ της Δανίας πριν παντρευτεί τον παππού μου, τσάρο Αλέξανδρο, και η αδερφή της ήταν η πριγκίπισσα Αλεξάνδρα, τώρα βασίλισσα Αλεξάνδρα της Αγγλίας. Η γιαγιά Μίνι έλεγε συχνά ότι ο λόγος που αυτή και η αδερφή της έκαναν τόσο καλούς γάμους ήταν η απaráμιλλη στάση τους – αν και, στην πραγματικότητα, όπως ξέρω τώρα, ήταν μάλλον επειδή, εκτός από πριγκίπισσες, ήταν και οι δύο πολύ όμορφες γυναίκες.

Η ατσάλινη ράβδος έγινε ο κεντρικός άξονας της ζωής μου για τους επόμενους μήνες. Με ανάγκαζαν να τη φοράω πολλές ώρες καθημερινά, και ακόμα κι όταν μου την έβγαζαν, ένιωθα την πλάτη μου οδυνηρά άκαμπτη και δεν μπορούσα να σκύψω το κεφάλι χωρίς να πονάω.

«Λυπάμαι που πρέπει να το κάνω αυτό, κυρά μου», μουρμούριζε ο Σεντίνοφ κάθε φορά που την έδενε πάνω μου. «Αλλά είναι ρητή εντολή της Αυτής Υψηλότητας της γιαγιάς σας».

«Καταλαβαίνω, Σεντίνοφ. Πρέπει να κάνεις αυτό που σου λέει».

«Ευχαριστώ, κυρά μου. Θα προσεύχομαι για εσάς».

Και οι καμαριέρες με λυπούνταν. Η κατεργάρα Νιούτα μου έριχνε ματιές συμπόνιας και η καλόκαρδη Ελισαβέτα γέμιζε με γλυκά τις τσέπες της ποδιάς μου όταν πίστευε ότι δεν την έβλεπε κανείς. Η Σούρα, η αρχικαμαριέρα και υπεύθυνη της γκαρνταρόμπας μας, μερικές φορές έλυνε την απάνθρωπη ράβδο για μία ώρα, όταν ήταν σίγουρη ότι η γιαγιά Μίνι δε θα ανέβαινε στο παιδικό δωμάτιο να ελέγξει τα τεκταινόμενα.

Σιγά σιγά συνηθίσαμε τις στερήσεις στο παιδικό δωμάτιο. Η Όλγα, η Μαρία, η Αναστασία κι εγώ κοιμόμασταν σε στενά, σκληρά ράντσα εκστρατείας, ίδια με τα ράντσα των στρατιωτών στους στρατώνες. Ήταν μια παλιά παράδοση, είπε η γιαγιά Μίνι, και οι παραδόσεις πρέπει πάντα να τηρούνται. Όλες οι αυτοκρατορικές θυγατέρες των Ρομανόφ –αλλά όχι οι γιοι– κοιμούνταν σε